

Cağfer KARADAŞ, **İslâm'ın İnanç Yapısı –Ana Esaslar-**, Emin Yayınları, Bursa 2010, 2. baskı, 173 sayfa.

Hikmet YAĞLI MAVİL*

Eserin önsözünde belirtildiği gibi insan, boyu, saç rengi, yüz hatları ve bedeni gibi biyolojik/fizyolojik özellikleri; malı, mülkü, işi, mesleği ve sanatı gibi somut/maddî değerleri ile tanımlandığı kadar, inançları ve erdemleri gibi manevî değerleri ile de tanımlanır. İnanç, insana ne olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini, kısaca varlık nedenini bildirir; amacını, hedefini, hedefe giden yolu ve yoldaki kılavuzunu öğretir. Rabbi karşısındaki konumunu; hayvanlar, bitkiler, taşlar, topraklardan ayrılan yönünü ve diğer insanlar içindeki yerini tanıtır (s. 11).

Yazar bu çalışmanın hedefini önsözde: “Bu kitap insanın sahip olduğu/olması gereken İslâm'ın inanç yapısı hakkındadır” sözüyle özetler. Söz konusu eser bir *giriş*, îmân esaslarından oluşan *altı bölüm* ve *eklerden* meydana gelmektedir.

Eserin *giriş* kısmında din, İslâm, akâid, îmân-amel ve İslâm akâidinin kaynakları üzerinde durulmakta, îmân bakımından insanlar *mü'min*, *kâfir* ve *münâfik* olmak üzere üçe ayrılırken amel bakımından da *müttakî* (inancın gereklerini yerine getiren), *muhsîn* (Allah'ı görüyormuş gibi ibadet eden), *fâsık* (büyük günah işleyen) ve *mürâî* (riyakârlık yapan) olmak üzere yeni bir dörtlü tasnif sunulmaktadır.

Birinci esas olarak *Allah'a İmân* konusunu ele alan yazar, ikinci esas olarak da Allah'ın ilim, irâde, kudret ve tekvin sıfatları bağlamında *Kader ve Kaza* bahsini işlemektedir. Bu bölümde kader ve kaza kavramı gayet anlaşılır bir düzeyde ortaya konulmuş, konu boyunca “fiillerimizi Allah yaratıyorsa bizim bu fiile olan katkımız nedir?” sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda yazara göre ihtiyarî bir fiilde önce insan, fiilin gerçekleşmesi yönünde bir niyet ve kasıt ortaya koyar. Bu ihtiyarî fiilin ilk unsurudur. İkinci unsur ise gücün yeterli olmasıdır. Yani bir

* Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, hmavil@ibu.edu.tr

fiile niyet edildiği zaman fiilin gerçekleşmesi için imkân ve şartların bulunması gerekir. Fiile nitelik kazandıran insanın isteği, niyeti ve kastıdır. Bu hususta Yüce Allah insana hiçbir kısıtlama getirmemiştir. Yeterli güç ve istek bulunduğunda Allah kişinin isteği doğrultusunda fiilini yaratmaktadır (s. 65-66).

Eserde üçüncü esas olarak *Peygamberlik* bahsine yer verilmiştir. Peygamberlik müessesesini insana ilâhî alan ile irtibat kurma imkânı sunması bakımından gerekli gören yazar, bu noktada nübüvvet iddiasında bulunan kişinin gerçekten peygamber olduğunun bilinmesi gerektiğini belirtir. Yazar bu bölümde tebliğe muhatap olanlar açısından insanları “peygamber döneminde yaşayıp onu görenler” ve “onu görmeyenler” şeklinde iki kısımda mütâlaa eder. Mucizenin, peygamberlerin bilinmesi konusunda karşıdaki insanlar için âciz bırakıcı bir unsur olduğunu belirten yazar, bunun yanı sıra peygamber döneminde yaşayan insanların çoğunluğunun mucizeden ziyade peygamberlerin şahsiyetinden etkilendikleri tespitinde bulunur. Kur’an ile sünnetin birbirinden ayrılmayacağını ve Hz. Peygamber’in Kur’an’ın birinci dereceden yorumcusu olduğunu sıkça dile getiren yazar, günümüzde peygamberleri görmeyen insanların vahiy ve sünnete bakarak doğru inanca ulaşabileceklerini kaydeder. Diğer taraftan bugün insanlar dindarların veya dinî konuda bilgin olan insanların şahsiyetine, sergiledikleri davranışlara bakarak İslâm’a girmektedirler. Bu noktada dindarlara ve dini bilen insanlara önemli görevler düşmektedir (s. 78-79).

Yazar dördüncü esas olarak *İlâhî Kitapları* zikreder ve Kur’an’ın mucizeliğini onun tahriften korunmuş olmasına bağlar (s. 105).

Meleklerle îmân olarak bilinen beşinci esas *Görünmeyen Varlıklar* başlığı altında zikretmeyi tercih eden yazara göre, meleklerin var olmasının temel amacı “vahiy getirmek suretiyle Peygamberlere destek olmaktır.” Diğer taraftan melekler insan üzerinde şeytanın vesveselerinin etkisini azaltmak ve insanlar hakkında Allah’a dua etmek suretiyle de insanlara destek olmaktadır (s. 109-110).

Altıncı esas *Ahiret Hayatıdır*. Yazar, Ehl-i sünnet inancının bir gereği olarak kabir hayatının varlığını, şefaatin hak olduğunu ve Allah’ın ahirette görüleceğini belirtir; bu hususlarla ilgili âyet ve hadis merkezli delilleri zikreder (s. 121-133).

Yazarın en önemli ve orijinal tespitleri eserin *Ekler* bölümünde yer almaktadır. Bu bölümde inanç-inançsızlık, çalışma ve inanç ilişkisi, sünnet, bidat ve hurâfe gibi birbiriyle karıştırılan hususlar kısa ve özlü anlatımlarla ele alınmaktadır. Bu bağlamda yazara göre inancın iki boyutundan bahsetmek mümkündür: *Güven* ve *samimiyet*. Allah’a güvenmek âyette geçtiği üzere Allah’ın dışındaki güvenilecek şeyleri inkâr ederek sadece Allah’a inanmak, asla kopmayacak sağlam bir kulpa yapışmak demektir (el-Bakara 2/256). Allah’a karşı samimiyet ise kişinin Allah’a ve O’nun koyduğu kâinat düzenine dıştan gelen bir zorunluluk icabı değil, kendinden kaynaklanan bir yönelişle uymasıdır (s. 136). İnançsızlık ise bu iki duygunun kaybedilmesi halidir (s. 131). İbadetsiz inanç, yazar tarafından *inançta tutarsızlık* olarak addedilir. Çünkü amel îmânın tezahürü, îmân da amelin dayanağıdır (s. 138).

İlim dallarına göre çeşitli tarifleri yapılan *sünnet* kavramına yazarın verdiği anlam dikkate şayandır. Uygulamanın merkezî bir konumda olduğu bu tarife göre sünnet: “Hz. Peygamber’den sahih yolla gelen hadisler esas alınarak İslâm toplumunda kabul görmüş bir düşünce ve uygulama meydana getirmektir.” Sünnet denilince Hz. Peygamber’in uygulamalarının örnek alınması ve bunun bir model haline getirilmesi söz konusudur (s. 154). Dolayısıyla sünnetin oluşmasında üç aşamalı bir süreçten bahsedilmektedir: a) Hz. Peygamber, râşid halifeler ve sahabîlerin uygulaması, b) Tabiîn’in uygulaması, c) Tebe-i tabiîn’in uygulaması. Yazar *Ehl-i sünnet* kavramında yer alan *sünnet* ifadesine yüklenen anlamın da bu olduğunu belirtir. (s. 153-154). *Bidat* tabirine de *uygulama* açısından yaklaşılması gerektiğini hatırlatan yazar, bu kavramı ise şu şekilde tanımlar: “Hz. Peygamber, sahâbe, tabiîn ve tebe-i tabiîn dönemlerinden sonra inanç ve ibadet alanında ortaya konulan her yeni uygulamadır.” Diğer taraftan içtihat yapılmak suretiyle ortaya konulan uygulamalar ile örf ve adet türünden olan bazı uygulamalar yazar tarafından bidat kapsamına dâhil edilmez (s. 158-159). Bu mecrada Hz. Peygamberle ilgili şiirler, mersiyeler yazılması, bunların müzik eşliğinde okunması ve mevlit merasimleri buna örnektir (s. 161).

Bu eserde İslâm dininin özünü oluşturan inanç esasları ve bu esaslardan hareketle temel akîdevî meseleler tartışılmadan Ehl-i sünnet çizgisi çerçevesinde

ortaya konulmuş, înanç, sünnet-bidat ve hurafe gibi birbirine karıştırılan güncel kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır. Eserde konularla ilgili çarpıcı başlıkların seçimi, maddelemelerin kullanılması ve özgün görüşlere yer verilmesi dikkati çeken hususlardandır. Ayrıca sayfa altlarında dipnotların bulunmaması okuyucuya kolaylık sağlamaktadır. Buradan hareketle yazarın, akademik endişelerden uzak durarak sade bir üslupla kaleme aldığı bu eserde, ilmî hayatı boyunca kendisini meşgul eden çeşitli problemler hakkında ulaştığı nihâi çözümleri okuyucuyla paylaştığını söylemek mümkündür. Yazarın inanç esaslarıyla ilgili özet bilgileri ihtiva eden ders kitabı niteliğindeki bu eseri, akîdevî meseleleri merak eden öğrenciler ve derslerinde bu meseleleri işleyen öğretmenler başta olmak üzere her kesim için özlü ve faydalı bilgiler içermektedir.